

Ion GREȘELI TIPICE, MELNICIUC GREȘELI CURENTE

Trebuie să recunosc din capul locului că n-am prea obosit în căutarea unui titlu original. Deși l-am folosit de mai multe ori și ar putea atrage asupra-mi niște replici, nu pot renunța la el din simplul motiv că greșelile din emisiunile Audiovizualului moldovenesc (exagerat de multe la număr) se repetă cu regularitate. Un exemplu concludent, în această ordine de idei, ne pot servi erorile de vorbire generate de nepotrivirea contextuală a prepoziției.

De zeci de ani urmăresc greșelile de acest soi. Le-am combătut cu toată vehemența, dar ele persistă cu îndărătnicie. Face impresia că situația este ireparabilă.

Mostrele ce urmează a fi analizate le-am excerptat (și de astă dată!) din emisiunile radiofonice și cele televizate. Alegerea e ușor explicabilă: Radioul și Televiziunea influențează lesne ascultătorul / spectatorul. Mai ales când e vorba de o *greșeală* care, asemenea insectelor sau plantelor vătămătoare, „prinde viața”, apare acolo unde nici nu te aștepți. Prin urmare, daunele pe care le aduc limbii române devierile de la normele literare, atestate în multe emisiuni radiofonice sau televizate, sunt incommensurabile. Aceasta pentru că audiovizualul este, metaforic vorbind, cel mai practic „manual” de cultivare a limbii. Manual cu cei mai mulți „citori”. Și ar fi păcat să nu beneficiem de serviciile lui.

Realitatea însă ne dovedește contrariul: majoritatea colaboretorilor Companiei Publice „Teleradio-Moldova” nu conștientizează potențialul educației lingvistice de care dispune instituția ce i-a angajat. Altfel, cum pot fi explicate multiplele greșeli privind utilizarea corectă, de exemplu, a prepoziției?

Pentru a nu lăsa urme de îndoială privind starea actuală de lucruri, exemplificăm mai multe cazuri de încălcare a normelor în vigoare.

O greșeală cronică, „cu viză de reședință” în emisiunile radio / TV, este omiterea prepoziției *de* (inclusă de

către noi în paranteză patrată) după numeralele cardinale începând cu douăzeci:

- 1) „Mâine vom avea până la 30 [de] grade Celsius” (TVM, 20.05.06, 21³¹).
- 2) „Mâine vom avea o maximă de 18-20 [de] grade” (TVM, 23.04.07, 23⁰⁹).
- 3) „Căpșunile – 15-20 [de] lei kilogramul la Edineț...” (Radio, 2.06.06, 6³²).
- 4) „Au fost depistate 241 (unu, corect: una) [de] persoane...” (Radio, 8.06.06, 6⁰⁸).
- 5) „...23-24 [de] ani...” (Radio, 25.11.06, 8²²).
- 6) „Moara aducea venit de 5000 [de] ruble pe an” (TVM, 10.10.06, 9⁰¹).
- 7) „În raionul Drochia funcționează 57 [de] formațiuni agricole” (Radio, 19.09.06, 6⁴⁸).
- 8) „Ana a luat 20 [de] puncte” (TVM, 4.02.07, 11⁰¹).
- 9) „O sută patruzeci și unu (= una) [de] mii...” (TVM, 25.01.07, 20³⁴).

Am putea extinde considerabil lista de „mostre”, căci fișierul nostru conține un număr impunător de exemple similare, dar situația ni se pare clară: și radioul, și televiziunea nesocotesc norma literară și „intoxică” eterul cu surogat lingvistic.

Consecințele exprimării defectuoase sunt dintre cele mai nedorite:

1) O emisiune (radio sau TV) cu greșeli de exprimare displace oricui. Omul, enervat, schimbă programul / canalul.

2) Persoanele puțin instruite iau greșeala drept normă și o perpetuează în vorbire. Iată cum imită vorbirea unei prezentatoare TV un invitat:

– Și în final nu pot să nu vă felicitez cu ziua [corect: **cu ocazia zilei...**] dumneavoastră de naștere.

– Iar eu vă felicitez cu [corect: **prilejul Sfințelor...**] Sfințele Sărbători de Paști (TVM, 5.04.07, 8⁴⁴).

Tineretul nostru studios preferă să spună „Baftă!”, în loc de „Noroc!”, „Succes!”. Am întrebat-o pe o studentă de la Litere de ce folosește argotismul *baftă* și mi-a răspuns prompt:

– Așa am auzit la radio.

Am rămas dezarmat:

– Dar eu v-am atenționat că e vorba de un argotism, nu ține de limba literară.

– Da, dar e folosit în mod curent și la radioul și televiziunea română!

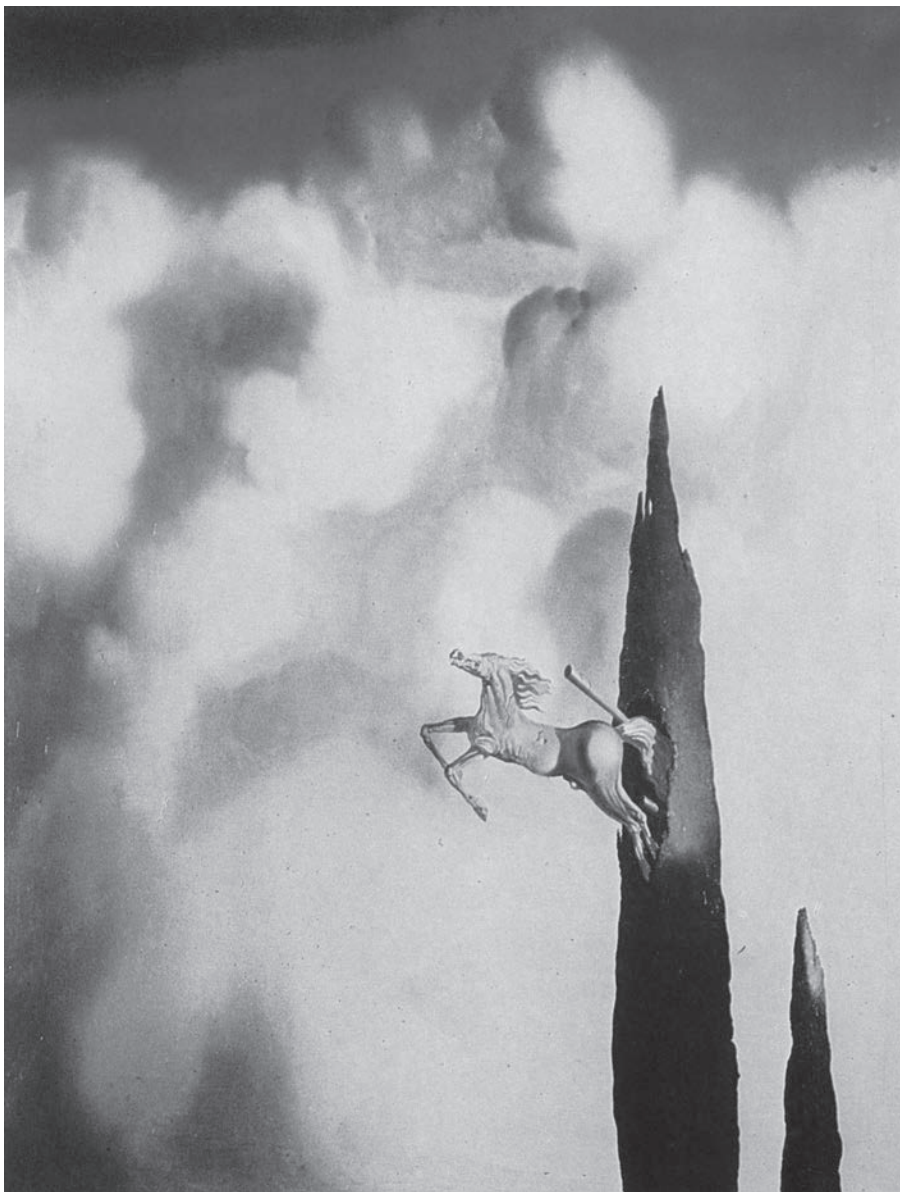
– Oricum, e o abatere de la normă.

Studenta a zâmbit nevinovată.

76 Limba ROMÂNĂ

3) Omiterea prepoziției *de* în sintagmele evidențiate fac exprimarea nefirească, neconformă specificului limbii române. Comparați: *20 lei, 24 ani, 5000 ruble, 30 grade* și **20 de lei, 24 de ani, 5000 de ruble, 30 de grade**.

Alteori prepoziția *de* apare acolo unde contextul nu o acceptă, adică după numeralele cardinale indicând numere de până la 20. Atare greșeli, deși accidentale, le-am atestat și în lucrări de cea mai înaltă ținută. 1. Autorul face și prețioasa constatare că, din cele *1908 de cuvinte* din *Luceafărul...*, 800 sunt unelte grama-

Osificarea de dimineață a chiparosului (1934)

ticale și adverbe (I. Coteanu, **Stilistica funcțională a limbii române. Limbajul poeziei culte**, București, 1985, p. 19); 2. Dicționarul moldovenesc-rus cuprinde *31.117 de cuvinte...* (**Dicționar moldovenesc-rus**, Chișinău, 1987).

Nici presa scrisă nu e scutită de asemenea greșeli: 1. „...președintele Vl. Putin a ordonat formarea unei inspecții generale a muzeelor rusești după furtul a *211 de exponate* de mare valoare de la Muzeul Ermitaj din Sankt Petersburg” (*Flux*, 17.08.06); 2. „*117 de zile* ar fi rămas până la aderarea noastră la UE...” (*Jurnal de Chișinău*, 5.09.06); 3. „*114 de zile* ar fi rămas până la aderarea noastră la UE...” (tot acolo, 8.09.06). În aceste cazuri utilizarea prepoziției *de* este greșită. Întrebarea vine de la sine: cum explicăm aceste erori regretabile? Răspunsul, firește, nu întârzie: neglijența le-a jucat festa.

Spre bucuria noastră, jurnaliștii de la Teleradio-Moldova nu ne-au furnizat material factual la acest capitol. Nu e vorba de un act de conștiință, ci, probabil, din obișnuința de a nu folosi, de obicei, prepoziția *de*.

Un examen dificil pentru mulți mânători de condei / vorbitori constituie numeralele fracționare de tipul: *20,3; 97,8; 2,25*.

Chiar zilele acestea am citit într-un ziar următorul enunț: „Pentru alegerile locale generale, de la Bugetul de stat sunt prevăzute fonduri de *6,5 de milioane lei*”.

Să admitem, pentru moment, că exemplul l-am fixat la auz, adică fraza a fost rostită: șase, virgulă, cinci de milioane lei. Șochează? Confrunța-ți-o cu o variantă posibilă: *6,5 milioane* de lei. Care e mai plăcută auzului, mai firească? Desigur, a doua, în care prepoziția *de* este omisă după numeral și plasată după *milioane*. Acum să vedem ce motiv l-a determinat pe autor să încalce cunoscuta regulă. Dacă pronunțăm corect numeralul fracționar analizat – *6,5* (șase, virgulă, cinci) nimic nu ne împiedică să respectăm regula, deoarece numeralul fracționar indică un număr de până la 20.

Rămâne să presupunem că autorul a asociat sintagma *6,5 milioane* cu *5 zecimi de milioane*, ca și *zeci de milioane*. Altfel spus, numeralele zecimale le-a folosit ca substantivate, ceea ce este incorect.

Numeralul care atrage „acordul”, legătura sintactică cu substantivul *milioane*, este 5. Acesta nu cere prepoziția *de*.

În schimb între *milioane* și *lei* prepoziția *de* este necesară: *6,5 milioane de lei*.

Când însă după virgulă avem sutimi începând cu 20, prepoziția *de* este obligatorie. Comparați: *2,25 de procente*, *150,47 de kilograme*, dar *840,3 metri*.

Colaboratorii Audiovizualului e bine să știe că atunci când dau citire unui text ce conține numerale cardinale indicând numere de la 20 în sus, urmate de unități de măsură abreviate (25 kg, 1800 ha, 32 kW etc.), prepoziția *de*, deși e omisă, trebuie neapărat pronunțată: *25 de kilograme*, o mie opt sute *de* hectare, treizeci și doi *de* kilowați.

Dacă e să fim sinceri, trebuie să recunoaștem că prepoziția *de* este neglijată nu numai la Audiovizual, ci chiar și în studii științifice din cele mai diverse domenii, inclusiv lingvistic. Aceasta însă nu ne dă dreptul la eroare. Iată un exemplu demn de urmat: „Dicționarul cuprinde peste 17.000 *de* cuvinte, dintre care circa 11.700 *de* termeni de bază și neologisme, mai bine de 120 *de* variante literare, peste 750 *de* sinonime populare și regionale, circa 350 *de* variante populare și regionale, aproximativ 350 *de* împrumuturi lexicale..., circa 220 *de* calcuri..., aproape 1.100 *de* forme derivate..., circa 300 *de* cuvinte cu pronunțare alterată sub influența limbii ruse” (Andrei Crijanovschi, **Dicționar de dificultăți ale limbii române**, Chișinău, 2000, p. XV).

Greșeli generate de utilizarea improprie a prepoziției apar și în situația în care nu cunoaștem suficient semnificația acesteia. Exemplificăm din fișierul întocmit în baza emisiunilor radio / TV audiate / vizionate pe parcursul anilor 2005-2007.

1) „*După* această zicală se conduce și doamna...” (Radio, 29.01.05, 10²³). Mai potrivit ar fi să zicem „*De* această zicală se conduce și doamna...”.

2) „Să poposim la Liceul „Ion Vatamanu” din Strășeni, *de* unde am înregistrat un interviu...” (Radio, 12.02.05, 18²⁶).

Omiteți *de* și lucrurile revin la normal. *De* alterează mesajul.

Nici în exemplul ce urmează prepoziția *de* nu e conformă contextului.

3) „Primarul regretă mult *de* această situație” (Radio, 5.02.05, 12¹⁵). *A regreta* este verb tranzitiv și nu cere prepoziția *de*. Deci spuneți simplu: „Primarul regretă situația”. Dar cea mai potrivită ar fi varianta: „Primarul regretă că s-a întâmplat așa ceva”.

4) „Vă mulțumim că ați fost *alături cu* TVM, vă rugăm să fiți alături și marțea viitoare, fiți alături și în continuare...” (TVM, 14.11.06, 20³⁷).

În mod firesc spunem *alături de* (noi). În cazul dat se potrivește și prepoziția *cu*: ați fost *cu* noi... Ni se pare reușită și varianta: „Rămâneți *alături de* noi cu Radio-Moldova” (7.06.07).

5) Vice-primar Orhei (subtitru) (TVM, 4.03.07, 11¹⁴).

Corect: *viceprimar de Orhei* sau *viceprimar, Orhei*.

6) „Apropo *despre* selecțiile internaționale...” (TVM, 15.03.07, 9⁰²)

Apropo nu este compatibil cu *despre*. El face bună vecinătate cu *de*: *apropo de*.

7) „*Din numele* colegilor mei... vă salută...” (Radio, 3.05.07, 7⁵⁴).

De zeci de ori a fost condamnată expresia *din numele*. E regretabil faptul că unii colaboratori ai Audiovizualului nu se interesează de problemele corectitudinii vorbirii. Astăzi, se pare, orice vorbitor cult știe că e corect să spunem *în numele*.

8) Uneori provoacă nedumeriri și utilizarea prepoziției *cu*.

„El este responsabil *cu* antrenamentul jucătorilor” (Radio, 13.02.05, 8¹²).

Poți fi responsabil *de* antrenament.

9) „Nici Dumnezeu n-ar fi în stare să dirijeze *cu* legea” (Radio, 3.08.06, 7⁴⁰).

Credem că greșeala nu necesită comentarii.

10) „...ajungând *cu cunoașterea* la adevăr” (Radio, 7.08.07, 12¹⁴).

De cacofonia *cu cunoașterea* putem scăpa ușor: *prin cunoaștere*.

11) Temperatura maximă – 1-3 grade *cu plus* (Radio, 16.03.06, 21³³).

E cam nefirească îmbinarea *1-3 grade cu plus*. În mod obișnuit spunem: *1-3 grade Celsius; plus 1-3 grade; 1-3 grade căldură*.

12) O greșeală similară conține și enunțul: „Mâine ziua – zero, minus două grade sub zero” (TVM, 1.02.07, 21³⁶).

Dacă am spus *minus două grade*, nu mai este nevoie de *sub zero*, căci facem loc pleonasmului.

13) „Deci să trecem direct *în* tema anunțată” (Radio, 3.05.07, 8¹⁸).

Un elementar simț al limbii îți sugerează ideea ca prepoziția *la* e întru totul adecvată contextului: *a trece la temă* (la subiect).

14) „*La* părerea dumneavoastră care este situația în liceu?” (TVM, 20.02.07, 19⁵⁵).

Numai un neromân se poate exprima astfel. Corect ar fi: „Care este, *după* părerea dumneavoastră, situația în liceu?”. Sau: „Care este situația în liceu, *după* (părerea) dumneavoastră?”.

15) „Vom relua emisiunea noastră doar *în* câteva minute” (Radio, 28.01.05, 8²⁶).

Nu e mai bine *peste* (câteva minute)?

16) „A pătrunde *în esența* lucrurilor prin știință” (Radio, 30.01.05, 13¹⁰).

E o greșeală cronică, cu o arie de răspândire imensă. Pentru a o evita, e nevoie să constatăm că verbul *a pătrunde* are aici sensul de „a percepe, a înțelege”. Prin urmare, prepoziția *în* e străină contextului. Comparați varianta propusă (corectă) cu cea analizată și trageți concluzia de rigoare: „*A pătrunde esența lucrurilor...*”.

17) „Conferința va finaliza cu o masă rotundă *despre* care voi reveni la ora...” (Radio, 24.02.05, 12³⁵).

Exemplul este ilustrativ în ideea că o singură prepoziție „demolează” integritatea semantică a frazei. Secvența *masă rotundă despre care voi reveni* este nonsens. Situația poate fi „salvată” prin diferite variante: *masă rotundă despre care vom relata ceva mai târziu; masă rotundă la care vom reveni peste puțin timp* etc.

Greșeala, firește, e un simplu lapsus, suscitată de graba cu care autorul a modelat fraza.

18) „Cele mai periculoase manevre sunt plecarea *de pe* loc (a automobilului – *n.n.*)...” (Radio, 29.01.05, 15²⁵).

Chiar dacă nu garantăm competență automobilistică, sintagma *plecarea de pe loc* (a automobilului) ni se pare oarecum nefirească. Ca să nu dăm greș, totuși îndemnăm persoanele interesate să caute termenul consacrat. Până atunci însă acceptăm varianta neutră (nonterminologică) *a porni* (a mișca) *automobilul din loc*.

19) „Care au fost prețurile ieri *pe* piața centrală din Chișinău?” (Radio, 3.02.05, 6³⁷).

Aici nu ne putem permite delimitarea corect – greșit, deoarece uzul admite variante: *pe piață, în piață, la piață*. Vorbitorului îi revine dreptul (dar și datoria) să aleagă ceea ce i se pare mai adecvat. Tocmai din acest considerent nu acceptăm categoricul, ci, pur și simplu, propunem varianta noastră preferată: *la piață*.

20) Alteori categoricul se impune de la sine. Este inimaginabil că cineva ar putea accepta ca variante admisibile greșelile evidențiate în enunțurile de mai jos:

„Jertfa lor constituie *la circa* 1000 lei” (Radio, 13.02.06, 7⁴⁸).

„Astăzi bugetul constituie *la circa* 10 mln. de lei” (Radio, 13.02.06, 7⁴⁴).

„Anul acesta deja s-au plantat *la circa* 300 de hectare de nucari” (Radio, 17.04.07, 6⁴⁵).

Cu siguranță autorii „mostrelor” analizate nu cunosc semnificația adverbului *circa* – „aproximativ, aproape, cam, vreo”.

Ideea de aproximație poate fi exprimată și printr-un numeral precedat de prepoziția *la*: Astăzi un cal bun ajunge *la* (= aproximativ) 3000 de lei”.

Aceasta este starea de lucruri la capitolul corectitudinea exprimării privind utilizarea prepoziției de către unii (cam mulți!) colaboratori ai Companiei Publice „Teleradio-Moldova”.

Regretăm profund indiferența / incompetența ziariștilor pe care meseria îi obligă să respecte / posede normele limbii literare.